

Kære kvægdyrlæge: Tag et medansvar for fodringen!

Læs med og bliv klogere på, hvilke grundlæggende områder, du som kvægdyrlæge bør kende til, for at kunne rådgive om fodringsmanagement.

Af Troels Løwig Larsen, kvægfagdyrlæge.

Hen over sidste vinter havde jeg fornøjelsen at være kursusleder for DDD's foderkursus for kvægdyrlæger. Kurset havde et praktisk fokus bygget på grundlæggende viden om fodermidler og vomfysiologi. Konklusionen var klar: Dyrlægen kan bidrage væsentligt og positivt til fodringen i besætningerne.

Når der opstår fodringsmæssige udfordringer i en kvægbesætning, er det oftest foderkonsulenten, som inddrages i at løse problemet. Vedkommende har ikke så hyppigt sin gang i besætningerne som dyrlægen – og vil typisk byde ind med at justere lidt på foderplanen. Mange gange passer foderplanen egentlig udmærket, men der kan være en lang og bulet vej fra foderplan og til det, som koen i sidste ende indtager.

Foderplanerne i en besætning er normalt baseret på det grovfoder, som er dyrket på ejendommen, og tilskudsfoder i form af for eksempel protein, energi og mineraler. Ud fra analyser af grovfoder justerer foderkonsulenten foderplanen med andre foderemner, så den modsvarer det ydelsesniveau, som besætningen stræber efter. Så langt så godt.

Det store spørgsmål er så, om det, foderplanen angiver, også er det, som køerne i sidste ende æder? Her vil et kendskab til de lokale forhold på bedriften kunne være med til at afdække, hvorfor det nogle steder går rigtig godt – mens der andre steder ofte er problemer med foderrelaterede sygdomme.

For at danne dig et overblik over foderhåndteringen i besætningen vil det være en god ting jævnligt at inspicere det til-

gængelige foder fra silo over foderblander til foderbordet – og dertil også lave en vurdering af gødningen.

Silomanagement

Start gerne med fodersiloer. De fleste har i dag køresiloer med fast bund. Tjek gerne, om fald er den rigtige vej, så vand løber væk fra foderet. Hold også øje med hygiejnen; ligger der for-dærvet foder, eller bruges fodersiloen også som midlertidig oplagringsplads for dybstrøelse for eksempel? Gå derefter til snitfladen af ensilagen for at tjekke metoden til at få foderet ned. Nogle bruger skovlen på gummigeden til det, og hvis man er lidt lemfældig her, kan man komme til at rage for meget foder ned, hvor resterne så vil ligge og blive iltet til næste gang, der skal blandes foder. Andre bruger en fræser, og her vil man ofte se fine snitflader, uden at der kommer til at ligge meget spildfoder tilbage. I toppen af stakken vil der nogle gange være synlig mug – det bør man i givet fald tale med landmanden og hans folk om: Husker de at kassere det? Man kigger også på, hvor meget af foderstakken, der er taget afdækning af. Det er tit et tidskrævende arbejde 'at dække af', så nogle steder vil man fjerne afdækning til mange dage ad gangen. Det øger risikoen for iltning af ensilagen, ligesom regnskyl kan ændre på tørstofprocenten i foderet og medføre, at køerne får for lidt energi. At snuse til foderet er også en god idé, og ved mistanke om at ensilagen tager varme, kan man måle temperaturen i stakken med et termometer med et langt spyd på cirka 40 centimeter.

Råvarelager

Se på råvarerne. De vil tit være i en lade. Tjek om der er passende adskillelse mellem de enkelte fodermidler, så det er let at læsse dem nøjagtigt og separat. Se også gerne med, når der

læsses foder i blanderen, for at få et indtryk af om der læsses nøjagtigt, og om der spildes foder. Ved råvarer og mineraler mistes nogle gange mange penge ved spild, og det bør man påpege, da omkostningerne ved at opsummere små daglige spildmængder kan blive betragtelige summer på årsbasis. Nogle foderblandere har også en log, og her kan man se, hvor nøjagtigt rationerne afmåles på dagsbasis. Det er et godt pædagogisk redskab, da man vil kunne se, om alle, der blander foder, henholder sig til foderplanen. Loggen kan øge fokus på nøjagtighed og foderspild.

Foderblanderen

De fleste besætninger har i dag en foderblander. Nogle laver TMR1, mens andre laver TMR2. Ved en TMR1 får dyrene udelukkende den pågældende blanding, mens en TMR2 bruges, hvor man supplerer foderblandingen med ekstra kraftfoder kraftfoder for eksempel i form af lokkemad i en malkerobot. Der findes forskellige typer af blandere, og man bør sætte sig ind i, hvilken type der findes på ejendommen. Den mest almindelige type er en vertikalblander. Her står en eller flere snegle lodret i foderkarret og mikser foderet rundt. På sneglene er monteret knive, som hjælper med at findele foderet, mens rotationerne skal sikre, at foderet blandes rundt. Af andre typer findes den horisontale, hvor sneglene ligger ned, og paddelblander, som mest blot blander foderet rundt uden at findele det yderligere. De findes også med knive, men de ændrer typisk ikke meget på strukturen af det foder, som mikses i blanderen.

Det mest almindelige er, at fodervognen er forbundet med kraftoverføringen fra en traktor, som så står for at levere energien til at mikse foderet. Der skal være harmoni mellem trak- »

5 hurtige

1. Læs foderplanen.
2. Inspicér fodersiloer og råvarelager.
3. Overvær læsning og foderblanding.
4. Undersøg hele strengen på foderbordet.
5. Se på dyrene – ædeadfærd, huld og gødning.

tor og foderblander, så der er kraft nok fra traktoren til, at den kan blande foderet. Det kræver en del energi. Prøv at gå op på stigen og tjek fodervognen – både når den er tom, og mens den arbejder. Her vil du kunne vurdere blandeeffekt, vedligeholdelsesgrad og hygiejneniveau. Du vil også kunne se, om der er overslæb mellem forskellige blandinger, som er en af de typiske fejlkilder.

Næste ting at undersøge er blanderækkefølge og -tid. For at opnå en god foderblanding er rækkefølgen vigtig. Nogle foderemner kræver en vis bearbejdning for at blive løsnet ordentligt op, så det kan mikses jævnt ind i resten af blandingen. Blandetiden – efter at sidste foderemne er læsset i – har også betydning for, hvor godt blandingen hænger sammen, inden den fodres ud. Da blanding i fodervognen koster penge på grund af slitage, diesel og tid, vil man opleve, at visse af disse processer nogle gange nedprioriteres. Information om dette kan være med til at forklare nogle af de udfordringer, du måske ser hos dyrene i besætningen.

Udfodring

Tidspunkt for udfodring kan være interessant at vide. Hvis udfodring sker om

morgenen kan det hæmme overblikket over, hvor længe der eventuelt ikke har været foder på foderbordet. Om natten er der sjældent nogen til at observere, så man mister væsentlig information. Det er bedre at udfodre om eftermiddagen, da man så i de lyse timer kan se, hvornår foderet slipper op, og om man skal korrigere fodermængderne. Det er også godt at vide, hvor meget restfoder der er per dag, og hvordan det ser ud. Der bør udfodres en til to procent mere end forventet behov, og det efterlader jo ofte mange kilo restfoder, som kan fodres op til andre dyregrupper. Men det sikrer også, at der altid er tilgængeligt foder til

rådighed.

Tjek gerne hele foderstrengen. Udtag foder fra først på, midtpå og til sidst på strengen. Ser foderet ens ud, og hænger det sammen på samme måde? Ved at undersøge det, kan du få et fingerpeg om, hvorvidt hele blandingen er mikset ordentligt, eller om der er forskel i foderet fra start til slut af udfodringen. På papiret er foderet jo ens alle steder på strengen. Tjek temperaturen på foderet og se, om det hænger sammen.

Spørg ind til, hvor ofte der skubbes foder ind, og hvordan det foregår. Og skulle du komme i besætningen på besøg på andre tidspunkter, end du plejer,

Mange gange passer foderplanen egentlig udmærket, men der kan være en lang og bulet vej fra foderplan og til det, som koen i sidste ende indtager.

Troels Løwig Larsen, kvægfagdyrlæge.

Om forfatteren

- Troels Løwig Larsen, dyrlæge siden 1991, kvægfagdyrlæge siden 1999.
- 14 års praksiserfaring med hovedfokus på kvæg - heraf ni år som praksisejer.
- 18 års erfaring fra medicinal-industri – kursusudvikling og ledelse, vidensformidling og projektarbejde
- Selvstændig virksomhed oprettet i 2023 med fokus på vidensdeling via netværksgrupper, kurser, skriftlige og mundtlige indlæg samt rådgivning og support.

Læs mere på
www.cowvetconsult.dk.

kan det være en god idé at runde foderbordet for at se, hvordan der ser ud. Det foregår ikke altid, sådan, som de siger, og man kan overse væsentlige fejl ved at sætte sin lid 100 procent til de udsagn, man hører fra besætningens folk.

Se på køerne

Foderplanen består først sin endelige prøve, når køerne æder foderet. Hele vejen ind til foderbordet kan foderplanen være fulgt til punkt og prikke, men køerne kan ændre det hele, før de æder det. Hvis køerne opdager, at de kan skille foderet ad – separere det mere eller mindre fra hinanden – så vil de gøre dette. Det betyder jo ganske enkelt, at foderet på foderbordet ændrer sig over tid, mens det ligger der. De stærke køer kommer først til fadet, og de æder det mest energirige, mens de svageste må nøjes med det, som har mest struktur og lavest energiindhold. Man vil ofte kunne observere, at køerne bruger lang tid ved foderbordet, og at de skubber rundt med foderet for at få de lækreste foderemner til at falde ned i bunden, hvor de så slikker dem op. De laver 'reder' i foderet, og det bør man notere sig. En af de mange andre ulemper ved, at køerne sorterer, er, at de opholder sig meget længere stående på det faste underlag, end godt er, og derved kan hornrelaterede klovproblemer også være et symptom i besætningen. De bruger mere end dobbelt så lang tid ved foderbordet, hvis de kan sortere, i forhold til hvis det ikke er muligt. Køer producerer derudover som bekendt mest mælk, når de ligger og tygger drøv.

Se på gødning og huld

Hvis der er meget sortering – eller andre uregelmæssigheder i fodringen – vil der ofte være variation i gødningskonsistens blandt dyrene. Det kan være et symptom, som man også kan tale med landmanden om for at styrke fokus på en optimeret fodring. Stor variation i gødning kan være med til at forklare en dårlig foderudnyttelse. Man kan skride til at vaskе gødning for at se, om der er ufordøjede foderemner i gødningen. Tynd gødning er typisk tegn på en hurtig vompassagetid for foderemnerne, og der vil man tit kunne finde ufordøjede emner. Kig også på huld. Stor variation hos køer i nogenlunde samme laktationsstadium kan også pege i retning af uoverensstemmelser i foderet, som man bør kigge ind i.

Perspektiv for kvægdyrlægen

Fodringsmanagement i den enkelte besætning er uden si-destykke økonomisk og sundhedsmæssigt den vigtigste faktor for landmanden. Dertil kommer, at foderudnyttelse i disse tider betyder meget set i et klimaperspektiv – både for den enkelte landmand, og i høj grad også for branchen. For at kunne bidrage til fodringen i en malkekvægsbesætning har du brug for din dyrlægefaglige viden, kendskab til fodermidler, sund fornuft og en smule systematik. Hvis du bruger få interesselimer på området, vil du kunne opnå færdigheder, som gør dig i stand til at være en værdifuld sparringspartner for landmanden og hans fodringsrådgiver. Det vil også føje et spændende og vigtigt fagområde til din rådgiverpalet, som du med rette kan tage dig betalt for. Så det er bare at komme i gang! God fornøjelse. ■